

Filosofie a obec / Filosofie a „vědění“

Nejdůležitější, ba přímo základní funkcí filosofie (filosofování) není poučování, jak se máme nebo nemáme ke skutečnosti (eventuálně k jednotlivým skutečnostem) vztahovat a chovat, ani divácké zjišťování, pozorování a zkoumání skutečností samých, ‚jak jsou‘, ale ‚kladení‘ otázek. Ovšem otázku můžeme ‚položít‘ pouze v nějaké souvislosti, přesněji: do nějakého kontextu, který tu je k dispozici, tj. který jejímu položení nutně předchází. Proto to často vypadá tak, že filosofie je polemická, že jakoby stále proti něčemu útočí; je to však mylný dojem, který má svůj zdroj nikoli v tom, co podniká tážící se filosof, ale v tom, že si někdo (často hodně lidí) otázky nechce vůbec klást.

Ne každé tázání má dobrý smysl; některé otázky mohou vsutku vypadat dost nesmyslně (jakoby nedávají žádný smysl) nebo aspoň protismyslně (vzpírají se tomu, co za smysluplné běžně považujeme). Filosofie ‚klade‘ otázky tak, že se na něco dotazuje, ale protože každá otázka nutně také něco tvrdí, filosofie je (má být) vždy ochotna vydávat počet z toho, co tou kterou svou otázkou (tím kterým směrem svého tázání) vždy zároveň i jakoby tvrdí – a co je hlavní: netrvá na tom dogmaticky (nemá na tom trvat). Netrvá na tom už proto, že při svém tázání nemůže a nesmí samu sebe, tj. své tázání a jeho zaměření prostě vynechávat a zapomínat na ně. Filosofie musí vidět problémy (nejasnosti atd.) všude, tudíž také na své straně, a musí se dotazovat také na předpoklady svých vlastních dotazů a svého štouravého dotazování. Jen tak může plnit svou hlavní úlohu: na nic nezapomínat, nic neponechávat v jakési nedotknutelné oddělenosti ode všeho, nepřipustit nic jako „absolutní“ (absolutus = oddělený, izolovaný).

Tím, jak se filosof táže, vztahuje se nejen k tomu dotazovanému, tj. k dotazované skutečnosti, vztahuje se nutně také k někomu, k jinému mysliteli, vůbec k jiným lidem. To má dvojí velký pozitivní význam: především tak netrvá na své vydělenosti, výlučnosti (to je již odedávna zejména pro filosofy velkým pokušením), ale chce (a má) svým dotazováním a vůbec přemýšlením a uvažováním druhé lidi oslovit, udržet s nimi kontakt, vždy znovu nacházet s nimi společný jazyk, vyjadřovat se tak, aby co možná porozuměli. A ten druhý velký význam spočívá v tom, že filosof tím kontaktem, zejména také myšlenkovým společenstvím s nimi může na ně mít určitý vliv, může se stát svědkem, dosvědčujícím velkou důležitost myšlení a tak je pozvat nejen k společnému rozvažování, ale přivést je k jejich vlastnímu, samostatnému přemýšlení. To nebývá vždycky snadné, a často to vede zdánlivě naopak k dělení, rozdělování lidí; v něčem výstižné je prastaré Sókratovo přirovnání filosofa k střechkovi, obtěžujícímu spoluobčany. Nechce-li však filosof vypadat jako nežádoucí cizopasník, nesmí se na druhé straně vydávat se svou filosofií do placených nebo jinak odměňovaných služeb a občanům (obci) se za odměnu přizpůsobovat tím, že jim vyhovuje „proti pravdě“.

(Písek, 140917-3.)